



Tweede Europese enquête over levenskwaliteit

Gezinsleven en werk

Samenvatting

Inleiding

Demografische veranderingen en ontwikkelingen op de arbeidsmarkt bepalen het beroeps- en gezinsleven van de Europeanen, met verreikende gevolgen voor de toekomst. De demografische veranderingen zijn enerzijds veroorzaakt door nieuwe patronen van gezinsvorming en verschuivingen in de rol van mannen en vrouwen in het huishouden, en anderzijds door een hogere levensverwachting en een toegenomen geografische mobiliteit. De transformaties op de arbeidsmarkt hebben geleid tot meer economische instabiliteit en werkonzekerheid, en daarnaast ook tot meer arbeidsproductiviteit en -flexibiliteit. De tweede Europese enquête over levenskwaliteit (European Quality of Life Survey – EQLS) werd in 2007 uitgevoerd door de Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden (Eurofound) en geeft een breed overzicht van de uiteenlopende maatschappelijke situaties in de 27 lidstaten van de EU, Noorwegen en de kandidaat-lidstaten Kroatië, de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Turkije.

In dit verslag wordt het thema gezinsleven en werk in Europa nader bekeken en wordt nagegaan hoe een beter evenwicht kan worden bereikt tussen de eisen van het werk en de verantwoordelijkheden in het gezin. De druk naar meer flexibiliteit inzake dienstverband (minder voltijdse en langdurige banen), arbeidstijden (ongewone uren, intensiever werk) en mobiliteit, alsook de toenemende werk- en loopbaanonzekerheid treffen vooral vrouwen en dragen bij tot spanningen tussen het beroeps- en gezinsleven. Dit verslag analyseert deze spanningen en onderzoekt de achtergrond van verschillende institutionele kaders, arbeidsmarktstructuren en culturele factoren, die allemaal belangrijk zijn om beroeps- en gezinsleven in de huidige maatschappij met elkaar te verzoenen.

Beleidscontext

In het streven naar een evenwicht tussen beroeps- en gezinsleven is de aandacht van het EU-beleid geleidelijk

verschoven van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het werk naar de behoefte aan meer werkgelegenheid om de economische groei te bevorderen, naar manieren om een beter evenwicht tussen werk en privéleven te vinden en, meer recent, naar middelen om het geboortecijfer te doen stijgen. In het voorbije decennium werd dit beleid met name herzien om te benadrukken dat het evenwicht tussen werk en privéleven, de verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid naar geslacht en de stijging van het geboortecijfer allemaal even belangrijke beleidsterreinen zijn. "Beleid gericht op een goede verdeling van werk en gezin is een belangrijk antwoord op economische en demografische uitdagingen op de lange termijn, en moet daarom worden versterkt om groei te stimuleren", aldus de Europese Commissie.

Belangrijkste bevindingen

Gezinsleven

Uit de bevindingen blijkt dat er een opmerkelijke verscheidenheid aan gezinspatronen bestaat in de Europese landen en landengroepen. De taakverdeling in de Europese huishoudens verschilt het sterkst in de vroege stadia van het gezinsleven (begin van partnerschap en ouderschap) en in de latere stadia ("leeg nest"-fase en ontbindingsfase), en is duidelijk seksegerelateerd. Samenwonen als paar met kinderen is de meest voorkomende samenlevingsvorm bij mensen van 35 tot 49 jaar en verschilt het minst van land tot land.

De werklast in het huishouden bestaat vooral uit verzorgingstaken; er wordt veel meer huishoudelijke tijd besteed aan kinderen dan aan zorg voor bejaarde en gehandicapte familieleden. De hoeveelheid tijd die wordt besteed aan onbetaalde arbeid en aan dagelijkse zorgtaken en huishoudelijke activiteiten verschilt aanzienlijk naargelang van de leeftijd en de sekse. De onbetaalde werklast is het grootst voor mensen van 35 tot 49 jaar (met name voor vrouwen), gevolgd door de leeftijdscategorie 25 tot 34 jaar. De

tijd die vrouwen aan onbetaalde arbeid en dagelijkse activiteiten besteden, verschilt niet veel van land tot land; dat is wel het geval voor mannen. De grootte van de sekseklief hangt samen met de perceptie van de sekserollen. De subjectieve beoordeling van de ongelijkheid van mannen en vrouwen thuis komt overeen met het objectieve beeld: mannen bevestigen dat ze minder in het huishouden doen dan ze zouden moeten doen, terwijl vrouwen verklaren dat ze meer dan hun deel doen.

Evenwicht tussen werk en gezin

Over het algemeen zijn Europeanen minder tevreden over de hoeveelheid tijd die ze aan hun gezin besteden dan over de hoeveelheid tijd die ze aan hun werk besteden. Het gezinsleven wordt meer aangepast aan de eisen van het werk dan dat werkregelingen worden aangepast aan het gezinsleven. De redenen voor het verstoorde evenwicht tussen werk en gezin verschillen aanzienlijk van land tot land. In de Scandinavische landen, de Benelux en Frankrijk is het niet-bereiken van voldoende evenwicht tussen werk en privéleven te wijten aan een gebrek aan tijd. In de Midden- en Oost-Europese landen en de kandidaat-lidstaten wordt het evenwicht tussen werk en gezin vooral negatief beïnvloed door vermoeidheid als gevolg van slechte arbeidsomstandigheden en lange werktijden. In de Duitstalige en Angelsaksische landen lijkt men gemakkelijker een evenwicht te vinden tussen werk en gezin. Dat kan wellicht worden verklaard door het feit dat er in deze landen minder dubbelverdieners en alleenstaande werkende moeders zijn.

Het evenwicht tussen werk en gezin hangt ook af van het aantal kinderen en hun leeftijd: hoe meer kinderen en hoe jonger die zijn, des te zwaarder de tijdsdruk voor de ouders. Hoewel het zorgen voor bejaarde familieleden minder algemeen voorkomt dan het zorgen voor kinderen, is dit werk voor hen die het dagelijks doen even veeleisend als de verzorging van kinderen.

Evenwicht tussen werk en gezin en tevredenheid over het leven

Ondanks het feit dat de familiale en sociale relaties complexer en minder bindend geworden zijn (wat vragen doet rijzen over zwakker wordende familiale contacten), blijft het gezin de belangrijkste bron van gezelligheid en steun in Europa. Koppels met kinderen die een beroep kunnen doen op steun van de familie, zijn gelukkiger dan mensen zonder kinderen, mensen zonder partner en mensen die niet bij familie of vrienden terecht kunnen voor financiële, morele of gezondheidssteun. De tevredenheid over het leven is het laagst bij alleenstaande ouders.

Europeanen met een baan zijn tevredener over hun leven dan economisch inactieve burgers en werklozen. Het gevoel van een te zware werklast als gevolg van beroeps- of gezinsverplichtingen vermindert evenwel de tevredenheid over het leven aanzienlijk. Vrouwen die buitenshuis werken en een conflict tussen werk en gezin ondervinden, zijn meestal minder tevreden over hun leven dan vrouwen die enkel thuis werken. Werkloosheid heeft echter het meest negatieve effect op de tevredenheid over het leven: zelfs werkenden die geconfronteerd worden met een sterk conflict tussen werk en gezin zijn veel tevredener over hun leven dan werklozen.

Beleidsaanbevelingen

- Aangezien een toename van zowel de werkgelegenheid als de bevolking belangrijk is met het oog op duurzame groei, moeten beleidsmaatregelen om de overgang naar volwassenheid (inzonderheid de intrede tot de arbeidsmarkt) te vergemakkelijken, gericht zijn op de ondersteuning van partnerschap en ouderschap.
- Een beleid dat erop gericht is de geschikte omstandigheden te scheppen voor het combineren van gezinsleven en werk, moet niet alleen leiden tot een betere aanpassing van de eisen van het werk aan die van het gezin, maar moet ook een gunstige invloed hebben op het evenwicht tussen werk en privéleven en op de tevredenheid over het leven bij de burgers in de hedendaagse samenlevingen.
- Betere zorgdiensten voor bejaarden kunnen familienetwerken helpen bij het uitvoeren van hun verzorgingstaken.
- Een herverdeling van de zorgtaken tussen de seksen, via formele of informele regelingen, en een grotere diversiteit van de zorgdiensten zijn essentiële beleidsfactoren voor het verzoenen van beroeps- en gezinsleven. Er is met name behoefte aan maatregelen die de zorgtaken binnen het gezin helpen herverdelen tussen mannen en vrouwen.
- Er moet meer aandacht worden besteed aan het groeiende onevenwicht tussen de vraag naar en het aanbod van zorgdiensten voor bejaarde en gehandicapte familieleden, meer bepaald in de landen van Midden- en Oost-Europa.

Meer informatie

Het EQLS-verslag *Gezinsleven en werk* is online beschikbaar op: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1002.htm>

Het EQLS-overzichtsverslag en verdere secundaire analyses van de enquêtegegevens zijn beschikbaar op de website van Eurofound: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>

Teresa Renehan, voorlichtingsambtenaar
ter@eurofound.europa.eu